

Fèlix Cardona, l'explorador català que va descobrir el Salto Ángel

Autor: Melissa Silva Franco

Data de publicació: 29-09-2015

Els indígenes de l'Amazònia veneçolana encara recorden la figura del malgratenc, el qual va dibuixar la cartografia de la regió i va classificar-ne més de 30 espècies de flora i fauna.

La Vall de Kamarata continua sent aquella comunitat de carrers de terra i de gallines a lloure i amb una immensa sabana i una escola en la qual en Fèlix Cardona va conviure amb els indígenes durant més de 18 anys. Aquest lloc està situat a la falda de l'Auyantepui, una muntanya tan extensa com Menorca amb els seus 700 quilòmetres quadrats, on més de 30 rius conflueixen al sud de Veneçuela. Allí hi habiten els pemons, uns indígenes que a partir del segle XV heretaren dels Cacics Caribes el fet de caminar ràpid i la cega creença en els déus de la natura.

El 1927, en Cardona tenia 24 anys i havia recorregut el món en vaixell per poder graduar-se com a capità de la marina mercant espanyola. El seu esperit aventurer li va permetre no vacil·lar a l'hora de fer les maletes i abandonar Malgrat de Mar amb destinació a aquesta selva veneçolana.

A Caracas va conèixer el seu company d'aventures Joan Mundó, un català que perseguia or i va trobar en Cardona una peça clau per començar l'aventura pels rius de l'Amazònia. El 26 de maig del 1927, tots dos aventurers van començar a navegar cap a la selva en tres curares (barques de fusta que usen els indígenes) i amb l'ajuda de 12 joves pemons que van contractar després de guanyar-se la confiança dels caps de les tribus.

El periodista Eugeni Casanova en el seu llibre *La Conquesta del Orinoco* explica que els exploradors van reeixir a vèncer la desconfiança dels indígenes després de mostrar-los objectes portats des de la ciutat i també amb trucs de focs fets amb benzina. Mundó va emmalaltir al cap de pocs mesos, per la qual cosa hagué de tornar a la ciutat, però en Cardona ja havia trobat tot un món per explorar i va continuar la seva travessa amb una idea clara: necessitava l'ajut dels indígenes, i, per a tal feta, havia de continuar guanyant-se'n la confiança.

“En Fèlix Cardona va ser el primer home blanc que va arribar aquí per viure entre els nostres avis. Aquests recorden

que va dur per primera vegada un mirall, i els indígenes en van quedar del tot encisats. Però allò que més els va impactar va ser que va portar una ràdio, i els nostres avis caminaven quilòmetres per visitar en Cardona i poder escoltar la ràdio. S'imaginaven que hi havia homes molt petits ficats a la caixa i que eren ells els que parlaven des de dins de la ràdio", explica el professor indígena Wilfredo Betis.

Un camí ple d'aventures va premiar en Cardona amb grans descobriments a la selva veneçolana. Entre aquests el fet de trobar-se davant del salt d'aigua més alt del món, amb els seus 975 metres. Aquest lloc és conegut a nivell mundial com a Salto Ángel, en honor de l'aviador Jimmy Ángel, que el 1937 es va estavellar, amb la seva avioneta Flamingo, contra l'Auyantepui, la muntanya des d'on davalla el salt.

Entre els diaris de viatge i fotografies d'en Fèlix Cardona s'han trobat proves que aquest explorador català ja havia vist el salt en anys anteriors, i que fins i tot havia dissenyat una ruta per terra per arribar al cim. A hores d'ara, aquest és el camí que els turistes ressegueixen cada any per veure el famós salt.

Irene Cardona és la néta més gran del capità Cardona. Ha investigat durant anys la història del seu avi, i la relació amb la selva veneçolana. "El meu avi sempre va treballar juntament amb els indígenes, sempre va respectar que aquesta era llur terra, llurs salts, llurs rius. Per això, nosaltres no llitem perquè el Salto dugui el seu nom, sinó el nom amb el qual sempre ha estat conegut pels pemons. No és Salto Ángel, ni Salto Cardona".

Hortensia Berti, una de les primeres dones que ha exercit com a cacic a la Vall de Kamarata i una de les indígenes que treballa per preservar la història de l'ètnia pemó, resalta la importància d'en Fèlix Cardona per a la seva comunitat.

"Félix Cardona és un nom que sempre s'ha escoltat entre els pemons. Aquest explorador va ser qui va traçar el camí d'ascens fins a l'Auyantepui, des don cau el conegut Salto Ángel, però el seu veritable nom indígena és Kerepakupai Merú. En Cardona va ser qui va obrir les portes al món la nostra regió, perquè és un camí pel qual arriben milers de persones cada any amb l'interès de conèixer la nostra selva".

A més, als arxius personals de Cardona s'hi reflecteix el seu treball minuciós per classificar més de 30 espècies de flora i fauna, que fins a la seva arribada eren desconeguts, i que avui es troben en els llibres de ciències naturals del món. L'explorador català també va dissenyar els mapes de l'Amazònia, del riu Orinoco i les delimitacions geogràfiques de la Guaiana veneçolana.

En l'actualitat, l'Ajuntament de Malgrat de Mar compta amb els drets del patrimoni d'en Félix Cardona, un valuós material històric amb el qual han organitzat una exposició que és presentada per distintes ciutats de Catalunya.

Un cognom, el gran llegat

El cognom Cardona ronda amb força entre les famílies pemones de la Vall de Kamarata. Un cognom que està relacionat amb els cacics i mestres de la regió. I és que el Capità Fèlix, a més de tenir-hi sis fills, va decidir d'adoptar en Sabás, un adolescent indígena que el va acompanyar durant els primers anys d'aventura.

Casilda Berti, professora universitària i investigadora indígena, explica que en aquella època els pemons tenien la creença que els déus reposaven a l'interior de l'Auyantepui, per la qual cosa no gosaven atansar-se al seu rodol, ni tan sols mirar-lo des de la llunyania.

"El capità Cardona va demanar ajuda als indígenes per començar la travessa fins al Auyantepui, però tothom tenia por, el meu avi Sabás va ser l'únic que va decidir d'acompanyar-lo", assegura Césareo Cardona, un guia turístic de la regió.

Amb els anys, Sabás va guanyar-se la confiança d'en Cardona, per la qual cosa el 1938 va decidir de convidar-lo fins a Caracas perquè ajudés la Carlota, la seva muller, després d'una tragèdia familiar. L'adolescent Sabás va aprendre en només sis mesos a parlar, llegir i escriure l'espanyol, i ràpidament es va convertir en el seu gran suport.

Sabás als cinc anys va retornar a la selva, on va començar a ensenyar a d'altres indígenes algunes tècniques apreses a la ciutat. Ja al cap de pocs mesos es va convertir en un cacic. Entre d'altres coses, va introduir grans canvis a la comunitat, com ara l'ampliació d'horts i la construcció d'una escola.

César és un dels més joves de la generació indígena Cardona. Va estudiar a Caracas, però va retornar a la Vall de Kamarata per continuar el llegat de la família. Avui es dedica a ensenyar als vaillets pemons les tradicions i el rescat de la seva cultura, que es trobava en crisi després d'arribar a la regió la indústria minera, el turisme i les religions

occidentals.

“Sóc un indígena pemó i pertanyo a la família Cardona. Per això vull col.laborar amb les futures generacions a sentir-nos orgullosos del que som i de l'herència dels nostres avantpassats”.

Melissa Silva Franco

Bolívar (Venezuela)

Article original publicat a La Vanguardia el 21 d'agost del 2015